נושאים באגרות הראי"ה

שמיטה

76 אגרות · כרכים א', ב', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ורשימת כל האגרות שבנושא עם תקציר קצר (גרסה מקוצרת, בלי נוסח האגרות)

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

שאלת השמיטה עמדה במרכז שנותיו הראשונות של הרב קוק ביפו, ובמיוחד לקראת שנת השמיטה תר"ע (1909-1910). לפני השמיטה הרב קוק אוסף מהמושבות פרטים על העבודות (כרך א', אגרת קעב), ומסביר בקול קורא שאי אפשר לקיים שמיטה כהלכתה בלי להרוס את היישוב. לכן הרב קוק מסדר את היתר המכירה (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) לנכרי, "רק בהוראת שעה ומצד ההכרח הגדול והעצום" (כרך א', אגרת קעז).

ההיתר עורר ויכוח חריף, בעיקר עם הרידב"ז (ראו בפרשת הרידב"ז והרב קוק - מחלוקת השמיטה באהבה) ועם חכמי ירושלים. הרב קוק עומד על ההיתר, אבל אינו כופה אותו על המחמירים (כרך א', אגרת שיא), שמח על השובתים (כרך א', אגרת רעג), ומבקש לכבד אותם (כרך א', אגרת רמא). ועם זאת: "בכל עת אשר ימצא ב"ד יפה, שכבר הוטב המצב", אסור להשתמש בהיתר (כרך ב', אגרת תקנה).

היתר המכירה כהוראת שעה

כרך א', אגרת קעז: קול קורא ליושבי המושבות לקראת שמיטת תר"ע: אי אפשר לקיים שמיטה כהלכתה בלי להרוס את היישוב. ההיתר נעשה בהוראת שעה, ומלאכות מן התורה ייעשו בידי נכרים.

"שההיתר הנ"ל הנסמך על תקון המכירה, שהוא נעשה רק בהוראת שעה ומצד ההכרח הגדול והעצום"

כרך א', אגרת קפט: לרידב"ז: לב הרב קוק מר על גורל מצוות השביעית, אבל בלי המכירה רבים יעבדו באיסור גמור.

"ע"כ הנני מוכרח לצאת בעקבות חז"ל בכלל "מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ולא יאכלו בשר תמותות נבילות""

כרך א', אגרת רפז: אגרת השמיטה, מכתב גלוי לאיכרים: גדולי ישראל הסכימו להיתר בשעת הדחק. אבל אין להשתמש בו בקלות, ואת המלאכות מן התורה אין לעשות בידי ישראל.

"כי באמת מעטות הן המלאכות האסורות מן התורה"

כרך ב', אגרת תקנה: לרידב"ז: הרב קוק אינו רוצה לעקור שביעית. ההיתר הוא הוראת שעה בלבד, מפני פיקוח נפש וקיום היישוב.

"אבל בכל עת אשר ימצא ב"ד יפה, שכבר הוטב המצב, ושיש יכולת בלא סכנה לקיים את השביעית כמאמרה בלא שום הפקעה, חלילה וחלילה לשלח יד בקודש"

לצאת ידי כל הדעות

כרך א', אגרת קצב: לרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה: הרב קוק הכין הרשאות ומכתב מודפס למכירה, ולפיהם ארבע המלאכות מן התורה וגם החרישה ייעשו בידי נכרים.

כרך א', אגרת שיג: לר' חיים ברלין: מראש התכוון הרב קוק לצאת ידי כל הדעות, ותכנן הידורים נוספים במכירה.

"כי כל מגמתי היא לצאת כמה דאפשר ידי כל הדיעות, ולחוס עם זה יחד על ממונם של ישראל, ולהעמיד מצב השלו' בין ת"ח באה"ק"

כרך ד', אגרת אקס: לרב י"א ציטרין, לקראת שמיטת תרפ"ד: אין לייעץ לכתחילה לעשות צעד שיחייב עבודה בשביעית. יש לקוות שהמצב יוטב.

"כי סו"ס עלינו לקוות אולי יתן ד' והמצב יוטב"

השובתים

כרך א', אגרת רעג: לרב טודרוס הכהן: הרב קוק שמח על השובתים הגמורים, ומתפלל שיעמדו בניסיון. אבל היתר המכירה הכרחי.

"ובלב כל בעלי היכולת אני תפילתי שיתן ד' שיעמדו בנסיון, וישבתו שביתה גמורה"

כרך א', אגרת רמא: לוועד עקרון: יש לנהוג בכבוד בשומרי השביעית. אין להכביד עליהם, ואם יגרמו נזק, יבוא הדבר לדין תורה.

"ותתנהגו יחד באהבה וריעות, ולא תהי' ביניכם שום קנאה ותחרות בענין זה"

כרך א', אגרת רנג: לרב אברהם לוי ריטר ברוטרדם: יש לתמוך גם באיכרים שמשתמשים בהיתר ונמנעים ממלאכות מן התורה. ואת המחמירים בירושלים הרב קוק דן לכף זכות.

"והנני דנם לכף זכות, שמחשבתם לגדור בפני פריצים המבקשים רק להקל"

הוויכוח עם הרידב"ז

כרך א', אגרת רנד: לרידב"ז, בתגובה למכתב פוגע: הרב קוק מכחיש כל חנופה לפקידות. הקפידה אינה מבטלת את הקשר ביניהם.

"שגם הקפידא לא תוכל לבטל את הקשר האמיץ"

כרך א', אגרת שיא: לרידב"ז: הרב קוק אינו כופה על המחמירים, ועומד רק נגד מי שמוציאים לעז על ההיתר, כי הלעז מזיק ליישוב.

"לע"ד אין לנו חטא גדול משנאת חנם, שאנו שקועים בו בעוה"ר"

כרך ב', אגרת תקכב: לרידב"ז: הרב קוק לא התיר מלאכות מן התורה בשביעית, ומי שנענש לא שמע להוראתו.

כרך א', אגרת שיד: להוריו: שלא יצטערו על הסכסוכים. הכבוד למצוות התלויות בארץ הולך ומתרחב במושבות.

מה מלמדות האגרות

הוראת שעה. ההיתר נעשה "רק בהוראת שעה ומצד ההכרח הגדול והעצום" (כרך א', אגרת קעז), וכשיוטב המצב אסור להשתמש בו (כרך ב', אגרת תקנה).

להחמיר ככל האפשר. גם עם ההיתר, "מעטות הן המלאכות האסורות מן התורה", ואותן אין לעשות בידי ישראל (כרך א', אגרת רפז).

שלום וכבוד. מגמת הרב קוק "לצאת כמה דאפשר ידי כל הדיעות", וגם "להעמיד מצב השלו' בין ת"ח" (כרך א', אגרת שיג), ולכבד את השובתים (כרך א', אגרת רמא).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרב אבינר מסביר שלפי הרב קוק השמיטה פותחת פתח לחזון: כמו שלא כל יום שבת, כך לא כל שנה שמיטה, ועם זאת, כשם שהשבת מכינה לעתיד שכולו שבת, השמיטה מכינה לעולם שכולו שמיטה. הרב קוק נתן לשמיטה גם פירוש חברתי, אבל התיקון החברתי תלוי בתיקון האמוני והאישי. ובשאלה מעשית על פרט בהלכות שמיטה שבו הרב קוק אוסר והרבנות הראשית מתירה, הורה הרצי"ה לרב אבינר ללכת אחרי "השופט אשר יהיה בימים ההם". (מקור: מתוך ספרי הרב)

"אוצר בית דין או היתר מכירה?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: האם בשנת השמיטה עדיף לקנות פירות אוצר בית דין או פירות היתר המכירה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הצורך בהיתר המכירה" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: ביאור דברי הרב קוק בהקדמה ל"שבת הארץ": המחלוקות על מניין שנות השמיטה, מדוע נצרך היתר המכירה בשמיטת תר"ע, והתקווה לקיים את המצווה בשלמותה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"השמיטה בזמננו" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: אין לפקפק בהיתר המכירה שנוסד על ידי גדולי ישראל, ובכל זאת יש מקום להדר - ואיך נגיע לקיום המצווה בשלמותה. נכתב ברשות הרצי"ה בשנת תשל"ג. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות שבנושא

76 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם תקציר קצר. הנוסח המלא - באתר ובחוברת המלאה

כרך א', אגרת קיט מנהלי לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט (הרב פוזנר והצייר הרמן שטרוק) · כ"ו אדר ראשון תרס"ח - יפו

הרב קוק מסביר את היחס בין המצוות התלויות בארץ לעבודת הישוב המעשית. תרומות ומעשרות נוהגים בדרך הקנאה לכהן וללוי בדבר מועט. בשמיטה סומכים לעת עתה על היתר המכירה לנכרי, והמלאכות האסורות מן התורה נעשות בידי נכרים. לקט, שכחה ופאה אי אפשר לקיים כהלכה מפני השכנים הערבים, ואילו ערלה וכלאיים מתקיימים בלי קושי. הרב קוק מתכנן חוברת על המצוות התלויות בארץ במצב האומה השלם. על הציונות ועל ההארה הרוחנית שלה הרב קוק חפץ לכתוב, אבל עדיין לא הגיעה השעה לדברים עממיים, והעיקר עתה הוא הישיבה ואיחוד הרבנות במושבות.

כרך א', אגרת קנה מר פרנק (פקיד יק"א / הברון רוטשילד) · י"ח אלול תרס"ח - יפו

לקראת שנת השמיטה תר"ע הרב קוק שואל אם בייפוי הכוח של מר פרנק יש די כדי לחתום על שטר מכירת הקרקעות לנכרי (היתר המכירה), או שנדרשת הרשאה מיוחדת מהברון וממנהלת יק"א בפריז. בשמיטה הקודמת נתן הברון הרשאה כזו. ההיתר נחוץ גם למסחר בפירות וביין.

כרך א', אגרת קעב יושבי המושבות · כ"ה מרחשוון תרס"ט - יפו

לקראת שמיטת תר"ע הרב קוק מבקש מהאיכרים ומהוועדים פרטים מדויקים על העבודות החקלאיות הנהוגות אצלם. המטרה היא לברר אילו עבודות מותרות, אילו מותרות רק על ידי נכרים, ואילו אפשר לדחות. במיוחד הרב קוק פונה ל'מהדרים' שרוצים לשמור שמיטה כהלכתה בלי היתר המכירה, ומבקש שישלחו את ספקותיהם מראש.

כרך א', אגרת קעז יושבי המושבות · ר"ח טבת תרס"ט - יפו

קול קורא לקראת שמיטת תר"ע. אי אפשר לקיים שמיטה כהלכתה בלי להרוס את הישוב, מפני מיעוט היהודים ומפני שהפרנסה תלויה במסחר. לכן, כמו בשמיטות הקודמות, יש לסמוך על היתר המכירה כהוראת שעה.
הטעמים: רבים סוברים ששביעית בזמן הזה היא מדרבנן, הקרקע שייכת למלך, ויש ספק במניין השנים. אף שאין בכל טעם לבדו כדי להתיר, יחד ובשעת הדחק הם מתירים. המלאכות האסורות מן התורה ייעשו בידי נכרים. הרב קוק מבקש מכולם לחתום על הרשאה למכירה, גם מן המהדרים.

כרך א', אגרת קפו הרב יחיאל מיכל זינגר · י"ד שבט תרס"ט - יפו

בעניין ההרשאות למכירת השמיטה: אם למורשים יש כוח למכור, די בחתימתם, ואם לא - צריך לשלוח הרשאות לבעלים. הרב קוק מבקש גם לדעת את מצב החנטה של השקדים, כדי לקבוע את יציאתם מערלה, ולשלוח לו שריגים לבדיקה.

כרך א', אגרת קפז ועד 'חובבי ציון' באודסה · י"ז שבט תרס"ט - יפו

הרב קוק שולח את נוסח ההרשאה המודפס למכירת השמיטה, ומבקש שהוועד יחתום על הנכסים שיש לו ייפוי כוח עליהם, וימסור כתובות של בעלי קרקעות בחוץ לארץ. הרב קוק גם מעלה הצעה להנהיג מסעדה כשרה באוניות העולים, כדי להקל על עשירים שרוצים לעלות.

כרך א', אגרת קפט הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · ב' אדר תרס"ט - יפו

הרב קוק משיב להרידב"ז, המתנגד להיתר המכירה. לבו מר על גורל מצוות השביעית, אבל בלי המכירה רבים יעברו על השביעית בלי שום היתר, וזה חילול השם. לכן 'מוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות'. השבתת המסחר ביין ובתפוזים תגרום משבר של שנים, והברון לא יישא בזה. הרב קוק ממעט בפרסום ההיתר כדי שלא ייראה כהסכמה כללית. העולם כבר סמך בשעת דחק על מקצת פוסקים, אבל לבו דואב על הפקעת המצווה, כמו בפרוזבול. הרב קוק מוכן לנסוע עם הרידב"ז אפילו לפריז כדי להשיג עזרה למי שרוצה לשמור שמיטה כהלכתה, בדרכי שלום ולא באיומים.

כרך א', אגרת קצ הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · ד' ניסן תרס"ט - יפו

הרב קוק חוזר על נכונותו לנסוע עם הרידב"ז לחוץ לארץ לתיקון השמיטה. רק עניין כזה יכול להוציאו מארץ ישראל, שאינו יכול להיפרד ממנה אפילו רגע. היתר המכירה הכרחי ליקבים ולתפוזים, ואחר כך ינסעו כדי להשיג עזרה לבעלי שדות, גינות ירק וזיתים, ולמי שרוצה לשמור שמיטה במסירות נפש.

כרך א', אגרת קצב הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה · י"ד ניסן תרס"ט - יפו

בעניין השמיטה: הרב קוק הכין הרשאות ומכתב מודפס למכירה, ולפיהם ארבע המלאכות שמן התורה וגם החרישה ייעשו בידי נכרים. אף שאין לערער על ההיתר, מצוות שביעית מופקעת בו, ולכן יסייע למי שרוצה לשמור כהלכה. עם זאת, הרב קוק לא יקשיב למוציאי לעז על ההיתר, שהוא יסוד קיום הישוב, והישוב חביב גם אם יש בו רחוקים, כי קדושת הארץ תפעל גם עליהם.

כרך א', אגרת קצג הרב פרופ' ישראל לוי (פריז) · כ"ד ניסן תרס"ט - יפו

הרב קוק שולח טופס שטר מכירה לשמיטה. הברון ביקש שהקונה יהיה מר ברביע, כמו בשמיטה הקודמת. הרב קוק מבקש שהברון ונציגי יורשי ברוין יחתמו, שהקונה יקבל על עצמו את תנאי הקניין, ושהקניין ייגמר בכסף ובשטר.

כרך א', אגרת קצו ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין · י"ב אייר תרס"ט - יפו

הרב קוק שמע שרבני ירושלים רוצים לתקן שהשמיטה תישמר כהלכתה, ומבקש להצטרף. בכרמים ובפירות אי אפשר בלי היתר המכירה, בגלל המסחר. אבל בקרקעות זריעה (ירקות ותבואה) אין הפסד לשנים הבאות, והעבודות שם חמורות יותר. לכן יש לקרוא לשומרי מצוות לתרום לחיזוק השובתים בחריש ובקציר.

כרך א', אגרת קצח משה לייב לילינבלום (ועד 'חובבי ציון' באודסה) · ט"ו אייר תרס"ט - יפו

הרב קוק דוחה את החשש מסדרי ההיתר שפרסם. הרב קוק אינו נוטה למתירים הקיצוניים: כשם שאנו צריכים לארץ, כך אנו צריכים לדת, ולשמור שלא תשתכח תורת שביעית. ארבע המלאכות ייעשו ברובן בידי נכרים, והקלות ניתנות רק בשאלת חכם. הרב קוק אסר רק נטיעות נוי. הרב קוק מבקש מהוועד לחתום על ההרשאה, כפי שכבר חתם הברון.

כרך א', אגרת ר הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה · כ' אייר תרס"ט - יפו

הרב קוק מסביר שחרישה צריכה שאלת חכם בגלל שאלת הפועלים, כדי שיראו שהרבנים חפצים בבניין הארץ גם בידי פועלים. הרב קוק שמח שהרב יתקן את המכירה בכל מושבות הגליל. הרב קוק רוצה קשר עם כל המושבות לא בשביל כבודו אלא כדי לאחד את הישוב. אין לזלזל בישוב בגלל צעירים שמקלקלים, וסופם לשוב. בעניין סייגים: לפי אבות דרבי נתן, 'טוב עשרה טפחים ועומד ממאה אמה ונופל'.

כרך א', אגרת רז הגאון ר' שלום מרדכי שבדרון (המהרש"ם), אב בית דין ברז'אן · ט' תמוז תרס"ט - יפו

הרב קוק מסביר להמהרש"ם שלא התיר דבר חדש. בשמיטה הקודמת היה הרב קוק בעצה אחת עם חותנו האדר"ת: מרחוק נטו שניהם לדעת האוסרים, אבל כשבא האדר"ת לארץ ראה שהדבר אי אפשרי. גם המנוח רבי נפתלי הירץ, רב יפו, הורה כך בשמיטות הקודמות. בלי היתר ייחרב הישוב, והפורקים ינצלו זאת לביטול כל המצוות התלויות בארץ. הרב קוק תיאר את דרך האמצע: מלאכות דרבנן בידי ישראל, ומלאכות דאורייתא בידי נכרים, וחרישה בשעת הדחק. כך הסכים גם הגאון ר' יהושע לייב מבריסק. הרב קוק מזכיר את הספק במניין השמיטה (כפתור ופרח). (סיום המכתב חסר.)

כרך א', אגרת רח אחיו, הרב דובער הכהן · י"ט תמוז תרס"ט - רחובות

הרב קוק מברך את אחיו על הולדת בנו נפתלי הירץ, ומתנצל על מיעוט מכתביו בגלל חוסר סדר בעבודתו. מרחובות, בעת הבציר, הרב קוק מתאר את יופי הארץ, את מכונת המים החדשה ואת האוויר הנעים. הרב קוק עסוק בשמיטה, ושואף להקים את הישיבה, אף שקשה לו בעניינים הכספיים ובסדר. הרב קוק החל להדפיס את 'שבת הארץ', קובץ הלכות שביעית בנוסח שולחן ערוך על פי הרמב"ם.

כרך א', אגרת ריא ועד חדרה · ר"ח מנחם אב תרס"ט

מי שיושב על אחוזות שבעליהן אינם בארץ, ואין הרשאה ממנו למכירה, יכול רק להשכיר את הקרקע לנכרים לכמה שנים, ובשמיטה יעבדו בה רק נכרים.

כרך א', אגרת רלב הגאון ר' נתן במברגר, אב בית דין וירצבורג · ד' מרחשוון תר"ע - יפו

הרב קוק מסביר את מנהג השמיטה: אחרי המכירה, מלאכות דאורייתא נעשות בידי נכרים, ומלאכות דרבנן בידי ישראל בשעת הדחק. בלי זה ייחרב הישוב, ויש בדבר סכנת נפשות. עם זאת שבת הארץ ניכרת: נמנעים מנטיעות חדשות ומעבודות שאינן עיקר. כעת יש צורך חדש להתיר מלאכות דרבנן בידי ישראל, כי הגיעו משפחות עניות מתימן שפרנסתן מעבודת האדמה.

כרך א', אגרת רלה הגאון ר' חיים ברלין · כ"ג מרחשוון תר"ע - יפו

שני איכרים מקסטינה רוצים לשמור שמיטה כהלכתה, בלי ההיתר, אם יקבלו תמיכה של כ־110 נפוליאונים. הרב קוק מבקש מר' חיים ברלין למצוא מקור לכך במהירות. בעקרון איכר אחד שובת בלי תמיכה. כך תתפשט קדושת השמיטה: מלמדים זכות על הכלל, ומצילים כמה שאפשר.

כרך א', אגרת רלו מר פרנק (פקיד יק"א) · כ"ג מרחשוון תר"ע - יפו

הפקידות כופה על האיכרים ביסוד המעלה ובמשמר הירדן לעבוד בשמיטה, וזה מעורר משטמה. הרב קוק מבקש לאפשר לכל אחד לנהוג כרצונו: ההיתר הוא היתר של דחק, ומי שאינו עובד משובח. כפייה דתית מערערת את ההיתר כולו.

כרך א', אגרת רלז מר פרנק (פקיד יק"א) · כ"ד מרחשוון תר"ע - יפו

הרב קוק מבאר: בשעת הדחק מקילים במצוות 'מדרבנן' כשיש ספק, אבל לא במצוות 'מן התורה'. ההבחנה הזו קיימת רק במצב של חופש. כשיש כפייה, מישראל או מהגויים, כל המצוות נחשבות חמורות, ונלחמים בכופים עד מסירות נפש. לכן ההיתר יתקיים רק אם לא תהיה כפייה. אחרת ייבטל ההיתר כולו, לרעת הישוב. 'אל יתן מקום לומר שהפקידות מייסדת אינקוויזיציה נגד הדת'.

כרך א', אגרת רלח הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · כ"ז מרחשוון תר"ע – יפו

הרב קוק חלה מעוגמת נפש בגלל כפיית הפקידות. הרב קוק כתב למר פרנק שאם יכפו, יהיה זה כשעת גזירה, ואפילו על 'ערקתא דמסאנאי' ייהרג ואל יעבור. פרנק השיב שיק"א משלמת את המעשר באופן כללי, שאם הרבנים יאסרו ישקיעו בקנדה ולא בארץ, ושהערבים יחזיקו בקרקעות. לבסוף הסכים שהדבר יהיה לרצון האיכרים, ובתנאי שהרבנים לא ירעישו. הרב קוק מתלבט, ומתפלא על שהרידב"ז מזלזל בו.

כרך א', אגרת רלט הגאון ר' חיים ברלין · כ"ז מרחשוון תר"ע – יפו

הרב קוק לא ידע על קופה לתמיכה בשומרי שמיטה. אין הרב קוק מתערב בעומק העניין, כי חלילה לו להרשיע את הסומכים על ההיתר, אבל הרב קוק רוצה לעזור למי שרוצה לקיים את המצווה בלי הפקעה. יש מקום לשני העניינים: ללמד זכות, ולעורר לבבות.

כרך א', אגרת רמא ועד עקרון · ב' כסלו תר"ע – יפו

הרב קוק מורה לנהוג בכבוד בשומרי השביעית. אף שאין לערער על הסומכים על ההיתר, השומרים מקדשים שם שמיים. אין להכביד עליהם, וכל נזק שייגרם בגללם יידון בבית דין, והם יפקידו שטר חוב לביטחון. גם עניין המעשר יידון בבית דין. בגמילות החסדים יש לדאוג גם למי שלא נהנה ממנה עד כה.

כרך א', אגרת רנא הגאון ר' אברהם בנימין קלוגר · ה' טבת תר"ע – יפו

בעניין השמיטה הרב קוק כותב שיש להיכנס לצערו של העם, ולכן דרך האמצע היא הנכונה: לחזק את מי שרוצה לקיים כהלכה, ולדון לכף זכות את מי שנאלץ לסמוך על ההיתר. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ'.

כרך א', אגרת רנב הגאון ר' נתן במברגר, אב בית דין וירצבורג · ז' טבת תר"ע – יפו

בזכות השתדלותו של הרידב"ז רבו השובתים הגמורים בשמיטה. הרב קוק אינו מסכים לערעור הרידב"ז על ההיתר, אבל שמח שיש שובתים כהלכה. בכלל הציבור יש לנהוג לפי ההיתר. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ'.

כרך א', אגרת רנג הגאון ר' אברהם לוי ריטר, אב בית דין רוטרדם · ז' טבת תר"ע – יפו

על השובתים בשמיטה: יש לתמוך גם באיכרים שמשתמשים בהיתר ונמנעים ממלאכות דאורייתא, כי זה עולה להם ביוקר. על שמן שומשום בפסח: ביפו סמכו על היתר בית הדין, ובירושלים החמיר בית הדין של החסידים. הרב קוק הניח להם, ודן אותם לכף זכות כגדר בפני הפריצים.

כרך א', אגרת רנד הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · י' טבת תר"ע – יפו

תגובה למכתב פוגע של הרידב"ז. הרב קוק מכחיש כל חנופה ליק"א: הרי הזהיר את פרנק שלא יכפה. שדות שאינם של יק"א ממילא אינם בכלל המכירה. הקשר האמיץ ביניהם לא יתבטל גם בגלל הקפידה.

כרך א', אגרת רנה הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · י' טבת תר"ע – יפו

הרב קוק נכנס לעניין השמיטה בעל כורחו, כדי שהמושבות הסמוכות לא יהיו מופקרות. על המושבות הרחוקות לא חיווה דעה, ובכל זאת תולים בו. לבו כואב על המצווה, אבל לא יוכל להימנע מלעמוד לימין המוכרחים להשתמש בהיתר. אינו מקבל טובה מיק"א ואינו מחניף. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ'.

כרך א', אגרת רנו הרב יוסף אליהו וינוגרד · י"א טבת תר"ע – יפו

הרב קוק שמח שאינו צריך עוד לנסוע לחוץ לארץ. על הסכסוך בעקרון: הרב קוק חושש שהפקידות תתערב בעניין השובתים, כפי שקרה בגליל. לכן הרב קוק ייעץ לשובתים להפקיד שטרי חוב כערבון לנזק, ולעזור בשמירה מפני רועים ערבים. טוב היה אם רבני ירושלים לא היו מתערבים בלי להתייעץ איתו.

כרך א', אגרת רס מר בריל (פקידות) · ג' שבט תר"ע – יפו

השובתים בעקרון יחרשו אחרי שהעובדים יסיימו את הזריעה. כל עוד יש אנשים בשדות, נכרים לא יבואו לרעות, וכך אין נזק. החרישה המאוחרת גם מראה שאינה לצורך הקרקע. הרב קוק מבקש מבריל לחתום על ההסכמה.

כרך א', אגרת רסא ועד עקרון · ג' שבט תר"ע – יפו

חרישת השובתים לצורך שמירה תחל אחרי שהאיכר האחרון יסיים לזרוע, כדי שיהיה ניכר שאין היא לצורך הקרקע, ושבת הארץ תהיה ניכרת.

כרך א', אגרת רסב ועד עקרון · ג' שבט תר"ע – יפו

השובתים יישאו בהוצאות חרישה אחת בלבד. אם העובדים ידרשו לחרוש עכשיו, חרישה נוספת תהיה על חשבונם. עדיף לחכות כחודש. אסור לזרוע בחלקות השובתים. הרב קוק מבקש לסיים את הסכסוך.

כרך א', אגרת רסג ועד עקרון · ז' שבט תר"ע – יפו

אזהרה חמורה: אסור לזרוע בקרקע השובתים, שאינם רוצים להפקיע את קדושת השביעית. השובתים חויבו רק בחרישה הראשונה, בידי נכרי ובשינוי. חרישה נוספת לשמירה תהיה על חשבון העובדים. הרב קוק מטיל איסור ו'לטותא דרבנן' על מי שיזרע בלי רשות.

כרך א', אגרת רסד מר בריל (פקידות) · ז' שבט תר"ע – יפו

הרב קוק מודיע על החלטתו בעקרון: חרישה נוספת לשמירה בידי נכרי ועל חשבון העובדים, ואיסור זריעה בקרקע השובתים. הרב קוק מבקש שהפקידות תאשר זאת בכוחה הרשמי.

כרך א', אגרת רעב הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי · ב' אדר ראשון תר"ע – יפו

בעניין ההצעה להשאיר חלק קבוע מכל קרקע לקיום מצוות השביעית: כבר הציע זאת הראשון לציון ר' יעקב שאול אלישר. אבל הרב קוק חושש שקצבה קבועה תיראה כאילו בזה מקיימים את המצווה כתיקונה. לכן החמיר יותר: ההיתר חל רק על מה שנוגע לקיום הישוב, ולא על גינות נוי וגידולים שאינם עיקריים. גם נטיעות חדשות אסורות. על הישיבה: נערכה בחינה, והרב קוק מלמד מתוך 'דורות הראשונים'. הוחלט לייסד הגרלה כבסיס כספי לישיבה.

כרך א', אגרת רעג הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה · ז' אדר ראשון תר"ע – יפו

הרב קוק שמח על השובתים הגמורים, אבל היתר המכירה הכרחי. בלעדיו יינעלו דלתות הישוב בפני שומרי המצוות, ויישאר פתוח רק לפורקי עול. טוב אם השובתים לא יקבלו צדקה, וכך תהיה שביתתם 'שבח לה'". הרב קוק שוקל לפרסם מכתב גלוי לעובדים לפי ההיתר, שלא יפקירו את גבולות ההוראה. מי שעושה לפי ההוראה שומר שביעית מן התורה, כי אינו עושה בעצמו מלאכה דאורייתא. גלות הארץ תלויה רק בביטול שביעית של תורה (שאגת אריה).

כרך א', אגרת רפז יושבי המושבות · (תר"ע) – 'אגרת השמיטה'

מכתב גלוי לאיכרים. גדולי ישראל הסכימו להיתר המכירה בשעת הדחק, אף שגדולים אחרים ערערו, וכוונת שני הצדדים לשם שמיים. גבול ההיתר: הוא חל רק על מה שעיקרו מדרבנן, ואסור לעשות מלאכה דאורייתא בעצמם. היחידים שחוצים את גבולות ההיתר מקלקלים את השורה כולה, מוציאים שם רע על הישוב, ועלולים לגרום לחכמים לבטל את ההיתר. יש להימנע ממלאכות דאורייתא, מנטיעות, הברכות והרכבות בלי שאלת חכם, ומכל עבודה בקרקעות שאינן בכלל המכירה, כמו גינות בערים. זריעה בידי ישראל אסורה בכל מקרה.

כרך א', אגרת רפט הרב יונתן בנימין הלוי הורוביץ · ו' ניסן תר"ע – יפו

הרב קוק תומך בהיתר לעסוק בשבת בצורכי רבים ובלימוד אומנות (שבת קנ א). מי יכול לאסור? הלכה זו מחזקת את דרכי החיים. בעניין השמיטה: יש לבסס את קדושת השביעית בהדרגה, 'קמעא קמעא', כגאולת ישראל. ההוראה כ'מציל מן הדליקה': קודם מצילים את מה שמן התורה. הרב קוק מציע להקים אגודה שתשכור את הפרדסים והכרמים לגויים, כך שישראל לא יעבדו כלל. בשנה זו יש לכתוב במחירונים שהמחיר הוא בעבור העבודה ולא בעבור הפירות.

כרך א', אגרת רצא הרב אלכסנדר פריינד · י"ב ניסן תר"ע – יפו

הרב קוק כותב 'בדמעות' על מכתביו הפוגעים של הרב פריינד. הרב קוק אינו איש ריב. ההכשר (על שמן השומשום) ניתן ליפו ולמושבות בלבד, והרב קוק אינו יכול לחזור בו מהיתר שאינו מוצא בו טעות. בשמיטה הרב קוק לא היה הראשון להתיר: קדמו לו ר' יצחק אלחנן מקובנה, הריי"ש אלישר והאדר"ת. בלי ההיתר יעבדו באיסור, וזה יביא לפרצות. בעניין החלב והכתובות עשה ככל יכולתו.

כרך א', אגרת שד ד"ר פויכטוונגר · ג' סיון תר"ע – יפו

על העבודה בשמיטה בקרקעות 'הקרן הקיימת לישראל': הפועלים שם עושים על דעת עצמם, ולא שאלו אילו עבודות מותרות לישראל אחרי המכירה. נטיעות חדשות כלל לא הותרו, אלא במקרים מיוחדים של הפסד גדול. כשעושים 'חול' כמו בשאר השנים בקרקע של האומה, זה חילול דת, ויש למחות.

כרך א', אגרת שה הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · ה' סיון תר"ע – יפו

יש מערערים על פירות המושבות שנמכרו לנכרי, ובכך מקפחים את פרנסת העניים. לפי המבי"ט, גם המחמירים בקדושת שביעית בשל נכרי התירו את הפירות בסחורה (מהרי"ט מג). בשטר המכירה כלולה גם שכירות בהבלעה. בשמיטות הקודמות, בימי ר' יהושע לייב דיסקין, ר' שמואל סלנט והאדר"ת, לא נתחדשה חומרה כזו. הרב קוק מבקש מהרידב"ז לפנות לדייני בית הדין שלא יחדשו בזה דבר.

כרך א', אגרת שו הרב בן ציון ידלר · ט"ו סיון תר"ע – יפו

הרב קוק מורה לרב ידלר לא לעזוב את משמרתו בפיקוח על השוק, שהוא יסוד שמירת המצוות התלויות בארץ. הרב קוק מצטער שאנשים מן הצד התערבו בעניין השמיטה בלי ידיעתו. אין להכביד על המושבות, שכבר נהגו בהיתר. הרב קוק רצה לצאת ידי כל הדעות, אבל זה בלתי אפשרי. הרב קוק מבקש להעביר את צערו לרבני בית הדין.

כרך א', אגרת שז הוריו, ואחיו ר' שמואל · ט"ו סיון תר"ע – יפו

הרב קוק מצטער שעניין השמיטה קיבל צורה של מחלוקת. לא היה יכול לנהוג אחרת, ולא התכוון לפגוע באיש. לאחיו הרב קוק שולח מכתב לפרסום ב'המוריה', כי צר לו על מאמר שתומכיו פרסמו ב'האור' ('קול מהיכלי'), שפגע בכבודם של אחרים.

כרך א', אגרת שח מערכת 'המוריה', ירושלים · ט"ו סיון תר"ע – יפו

מכתב גלוי: הרב קוק מצטער על מה שכתבו חכמי ירושלים לטובתו ב'האור' בלי ידיעתו. אף שכוונתם לשם שמיים, אין זו הדרך במחלוקת בהוראה, וצריך לדון לכף זכות את שני הצדדים. הרב קוק מצטער במיוחד על השבחים המופרזים. עם זאת, בעניין ישוב הארץ הרב קוק 'גיבור', ויחזק את ההוראה של הזקנים לטובת הישוב.

כרך א', אגרת שי ועד רחובות · י"ט סיון תר"ע – יפו

הרב צבי כהן התלונן שהוועד מונע ממנו להדר בשמיטה בפירותיו. הרב קוק קבע בהיתר שאין לכפות על איש, ומי שרוצה להחמיר רשאי, כמו בסירכות ובחדש. בתנאי שלא יוציא לעז על ההיתר. הרב קוק תיקן חותמות למסחר ('המחיר בשביעית הוא בשביל המכשירים והטורח'), ושוקל שטרות הפקר והרשאת בית דין, כדי לצאת ידי כל הדעות ככל שאין הפסד.

כרך א', אגרת שיא הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · י"ט סיון תר"ע – יפו

הרב קוק אינו כופה על המחמירים. הרב קוק עומד רק נגד מוציאי הלעז על ההיתר. לעז כזה מזיק לישוב בגשמיות, כי בלי ייצוא תשם הארץ, וגם בישן ייפגעו. הוא מזיק גם ברוחניות: הדלת תיסגר בפני עשירים יראי שמים, ויבואו רק פורקי עול. ומי שיחשוב שהוא עבריין יפרוק עול גם בשאר המצוות. על השאלה במה לתלות את המחלות: אין לנו חטא גדול משנאת חינם, ובפרט בין תלמידי חכמים בארץ ישראל. יש להתפלל על המוכרחים לסמוך על ההיתר.

כרך א', אגרת שיב הרב צבי כהן (רחובות) · ד' סיון תר"ע – יפו

על תלונתו שהוועד מונע ממנו לקנות ענבים מנכרים כדי שלא לסמוך על המכירה: הרב קוק מתפלא שפנה לבית הדין בירושלים ולא לבית הדין ביפו, שמכיר את המושבות, וזה גרם למבוכה. חכמי צפת מחו פעם במחמירים בימי הרשד"ם. לפי הירושלמי, ההחמרה מותרת 'ובלבד דלא יבזה אחרניך'. השגותיו על ההיתר אינן בגדר השגות, והיתרים כאלה נוהגים גם בדברים חמורים, כמו בכור, חמץ ורבית.

כרך א', אגרת שיג הגאון ר' חיים ברלין · כ"א סיון תר"ע – יפו

מראש התכוון הרב קוק לצאת ידי כל הדעות: הרב קוק תיקן חותמות לפיהן המחיר הוא בעד המכשירים והטורח, ותכנן שטרי הפקר והרשאת בית דין לפני הבציר. אבל המהומה שנעשתה 'בדרך קנטוריא' הקשתה על כך. כל הסכסוך לא היה קורה אילו היו שואלים אותו. הרב קוק מבקש מר' חיים ברלין לפעול להשכנת שלום.

כרך א', אגרת שיד הוריו · כ"ג סיון תר"ע – יפו

הרב קוק מבקש מהוריו לא להצטער על הסכסוכים. הארץ נבנית לעינינו, ואין ערך לקפידות קטנות לעומת הזכות להשתתף בבניין. הרב קוק אינו מקפיד על מי שמחפשים את קדושת הארץ בדרכים אחרות, שנראות להם קצרות. ההכרה בחן התורה ובמצוות התלויות בארץ מתרחבת בישוב בזכות דרך האהבה שקיבל מהם. גם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום בעולם, ומי שיודע זאת לא ייפול לקטנות ולקפדנות.

כרך א', אגרת שטז הגאון ר' חיים ברלין · ה' תמוז תר"ע – יפו

הרב קוק זועם: אנשים יעצו בסתר לקנות ענבים דווקא מגויים, ולא מהיהודים שסומכים על ההיתר. זה 'חילול השם' ושמחת האויבים. בכרמי הגויים יש חשש ערלה וכלאיים גדול יותר, כי אין עליהם השגחה, ואילו כרמי היהודים מושגחים.

כרך א', אגרת שיז חיים קפצרובסקי · י"ח תמוז תר"ע – יפו

על אתרוגי ארץ ישראל בשנת השמיטה: נהגו, לפי הוראת הגאונים, למכור את הקרקעות לנכרי, ואז הפירות מותרים בסחורה. נוסף לכך הוטבע על מסמכי המסחר שהמחיר הוא בעד המכשירים והטורח, וזה מועיל גם לדעת המחמירים.

כרך א', אגרת שיח הגאון ר' חיים ברלין · כ"ד תמוז תר"ע – רחובות

על הטענה שהיה עליו להתייעץ עם גדולי ירושלים: ההיתר אינו חדש. השאלה היחידה היא אם שעת הדחק עדיין קיימת, וזה תלוי בהיכרות עם הישוב, שהרב קוק ובית הדין ביפו מכירים יותר מרבני ירושלים. ההכרח השנה גדול אף יותר. בראשון לציון, ברחובות ובוואדי חנין חתמו כבר על שטרי הפקר ומסירה לבית הדין. הרב קוק לא טען שרבני בית הדין הם 'חותרי המחתרת', וחובתם למחות בהם. צער רב לו על חילול כבוד התורה.

כרך א', אגרת שכ הרב יעקב משה חרל"פ · ו' מנחם אב תר"ע

הרב קוק מרגיע את חרל"פ שאינו מקפיד עליו. חיזוק בית הדין בירושלים חשוב, ומחלוקת בהלכה אינה פגיעה בכבוד. הרב קוק מקבל את העלבונות באהבה, כי ההוראה בשמיטה דומה לנזיר: אף שהמצווה גדולה מן החטא, צד החטא צריך כפרה. הרב קוק מבקש מחרל"פ שלא יגרום לעצמו נזק בגלוי אהבתם בפומבי.

כרך א', אגרת שכא הגאון ר' זליגמן בר במברגר, אב בית דין וירצבורג · י"ד מנחם אב תר"ע – רחובות

על האתרוגים בשמיטה: יש אתרוגים מפרדסי נכרים, שעליהם כבר מימי הבית יוסף לא נהגו דין שביעית, אבל אינם בטוחים מהרכבה. יש גם מפרדסי ישראל שנמכרו לערבי לפי הוראת הגאונים, והם בטוחים מהרכבה. הרב קוק מן המתירים, לטובת הישוב.

כרך א', אגרת שכב מ' ו' קויפמן, לייפציג · ט"ו מנחם אב תר"ע – רחובות

אתרוגי ארץ ישראל מותרים למצווה גם בחוץ לארץ בשנת השמיטה, לפי ההיתר המקובל. רק אתרוגים מפרדסי ישראל, שעליהם הכשרו, בטוחים מהרכבה.

כרך א', אגרת שכג הגאון ר' משה קליירס, אב בית דין טבריה · ט"ז מנחם אב תר"ע – רחובות

המכירה שעשה הרב קוק חלה גם על מושבות יק"א והברון ועל חברת 'גאולה'. במושבות הגליל סמך על הרב טודרוס מראש פינה. אין לבטל קולא שהורו הזקנים כל עוד לא עמד בית דין ובטלה (ירושלמי). עוד צירופים להקל: שיטת הרז"ה וסיעתו שאין שמיטה כלל בזמן הזה, ספק מניין השנים (כפתור ופרח), ו'ארנונא' (הלכות ארץ ישראל המיוחסות לטור).

כרך א', אגרת שכו הרב אפרים קונין · ח' אלול תר"ע – יפו

דברי הרב קונין נכונים מצד עיקר הדין, אבל מימי הבית יוסף נהגו שאין קדושת שביעית בקרקע של נכרי. לכן הנהיגו הגאונים את המכירה, וכל ישראל קיבלו זאת כשהם קונים מפירות הארץ. באתרוגים, בלי ההיתר תתבטל המצווה בגלל המורכבים של הגויים.

כרך א', אגרת שלד אספת המחאה בראשון לציון · (תר"ע)

אספה בראשון לציון באה למחות על רדיפת המושבות בידי אנשים בירושלים, שמערערים על היתר השמיטה. הרב קוק קורא להם להתעלות מעל הקנטרנות, כי כבוד ירושלים הוא כבוד האומה. עדיף לעבור בשתיקה ולעסוק בבניין. אם יחליטו לפרסם הודעה, שתהיה בלי פגיעה באיש: שהישוב הולך לפי הוראת הגאונים ואינו נותן ערך למצרים את צעדיו.

כרך א', אגרת נוספות א מאת האדר"ת אל הרב קוק בבויסק · (תרס"ב - ירושלים)

איגרת של חותנו האדר"ת (אגרות נוספות). יפו זקוקה מאוד לרב, ופנו כבר לר' חיים ברלין ולר' מרדכי מאושמנה בלי הצלחה. ר' משה סלומון ונכבד מיפו הציעו את הרב קוק. האדר"ת שמח מאוד, ומציין את התועלת לירושלים ולכלל ישראל ואת חופש הדפוס בארץ. החשש הוא שנת השמיטה, שבה רב יפו אחראי על המושבות ועל הכשר היין לפי ההיתר.

כרך א', אגרת נוספות ט מאת האדר"ת אל הרב קוק · (תשא תרס"ב - ירושלים)

האדר"ת מתאר את מחלתו. בעניין השמיטה (תרס"ב), נציגי המושבות ביקשו ממנו להקל לפי המבי"ט והמהרי"ט, ולפי הפאת השולחן. ההפסד עצום, וקיום הישוב כולו בסכנה. רב יפו כתב לו שר' יהושע לייב דיסקין התיר בשמיטה הקודמת. דעתו השתנתה מאז שנת תרנ"ו, אבל חסידי ר' יהושע לייב מתנגדים, וסומכים על טבלה של כעשרים רבנים שאסרו. גם ר' שמואל סלנט מסרב לומר דבר. האדר"ת לא יאמר דבר, ומבקש מהרב קוק לעיין בהלכה.

כרך א', אגרת נוספות י מאת האדר"ת אל הרב קוק · י"ג אייר תרס"ב - ירושלים

האדר"ת כותב שרב יפו ביקש אספת רבנים בעניין השמיטה, ושכמעט אין עצה מלבד 'שב ואל תעשה'. האדר"ת שואל אם מותר לקדש על יין מבושל, מאחר שהרופאים אסרו עליו יין. האדר"ת מבקש מהרב קוק לחבר קיצור הלכות תרומות ומעשרות ביידיש להפצה, ושואל על מצוות ראשית הגז שקיים לטובת הרב קוק.

כרך א', אגרת נוספות יג 'קול מהיכלי' - מחאת רבנים (פורסם ב'האור' וב'החרות') · ח' סיון תר"ע - יפו

מחאה של רבנים תומכי הרב קוק נגד 'מתי מספר מאנשי ירושלים' שאסרו את מה שהתיר בלי להבין את עומק ההלכה: שמן השומשום, פירות השביעית והסבון. ההיתר בשמיטה נהג שלוש שמיטות לפי הוראת גאונים. הם קוראים לרבני ירושלים לגעור בהם, ולחוס על ממון ישראל ועל התעשייה בארץ. (זה המאמר שהרב קוק הסתייג ממנו.)

כרך ב', אגרת שלה בן דודו, ר' צבי הירש יפה · כ"ג תשרי תרע"א - יפו

בעניין השמיטה: ההוראה ישנה וכבושה, והרב קוק השתדל לצאת ידי כל הדעות. ב'שבת הארץ' רשם רק הערות כדי לעורר את תלמידי החכמים. הרב קוק רצה לעזור למי שרוצה לשמור כהלכה, אבל לא להכריז איסור על הסומכים על ההיתר, שהיה נהוג גם בימי ר' יהושע לייב דיסקין. אין בידו כתב יד שמוכיח את הסכמת ר' יהושע לייב. שבחי החופשיים צורמים לו יותר מזלזולי המתנגדים, אבל הם שמחים כי הרב קוק היחיד שעומד להצלת הישוב. הרב קוק לא ביקש עזרה מאיש.

כרך ב', אגרת שלח הגאון ר' זליג ראובן בנגיס, אב בית דין בודקי · ר"ח מרחשוון תרע"א - יפו

הרב קוק מרוצה מישיבתו בארץ ישראל ומרבנותו. מעניין השמיטה הייתה לו עוגמת נפש לא בגלל המקנטרים אלא בגלל זלזול בתלמידי חכמים. הרב קוק ממשיך בתומו לדבר שלום. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ' ומודה על ספר 'לפלגות ראובן'.

כרך ב', אגרת שצ אחיו, ר' שמואל הכהן · י"ד תשרי תרע"ב - יפו

הרב קוק שמח שאחיו מעורר את 'נרדמי הגלות' לשיבת ציון. לוויכוח בין פויכטוונגר לבודנהיימר (על השמיטה בקרן הקיימת) אין ערך מעשי, כי רוב העבודות הותרו, אבל יש לו ערך מוסרי: הישוב שעשה את המעט שנאסר בידי נכרים גילה שהוא מתחשב בדת, ואלה שלא שאלו גילו שאין להם חלק בתורה. העניין הסב תשומת לב לערך הדת בתחייה.

כרך ב', אגרת ת לשכת 'המזרחי' בהמבורג · כ"ב כסלו תרע"ב – יפו

על הטענה שיש לעקור עצים שניטעו בשביעית: כנראה מדובר ביער הרצל, שניטע בשביעית בידי פועלים עבריים, נגד גבולות ההיתר. ההיתר נועד רק לקיום הישוב: מלאכות דאורייתא בידי נכרים, וכך נשמרה שביעית של תורה. נטיעות חדשות לא הותרו, אף שלפי הרמב"ם נטיעה ביחורים היא מדרבנן (שבת הארץ; בראשית רבה טו). אין כוח לחייב עקירה. על שביעית בשל גויים: קרקעות 'מירי' הן כאריסות, ובצירוף המכירה סומכים בשעת הדחק.

כרך ב', אגרת תעא הרב נחום (מגיד בירושלים) · י"ב כסלו תרע"ג – יפו

הרב קוק מודה על הספר על משניות שביעית, שמלקט ומסדר דברי ראשונים ואחרונים, כמו ספרו הקודם על פאה. הרב קוק מקווה שיתקיימו כל המצוות התלויות בארץ, כמו בימי קדם, כשהכניסו פירות דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשרות. אבל על העבר ועל מה שאי אפשר, אין לעורר קטגוריה על ישראל: 'בין כך ובין כך קרויים בנים', ורוח ה' מופיעה גם על המקלים בשעת הכרח.

כרך ב', אגרת תקכב הרידב"ז, עין זיתון · י"ט אדר שני תרע"ג – יפו

תשובה לטענות הרידב"ז: הרב קוק לא התיר לישראל מלאכות דאורייתא בשביעית, ומי שנענש לא שמע להוראתו. הרב קוק מתעב את הרע שברשעים, אבל אוהב את החלק הטוב שבהם, כי 'חלק ה' הוא', ועבודת הקודש בנויה על קירוב רחוקים ולקט ניצוצות. את 'המגילה' של הבריונים לא החריש מאדישות: הרב קוק חלה מצער, אבל מחאה הייתה מוסיפה 'תבן על מדורה'. הרב קוק לא 'עקר שמיטה', אלא דאג שלפחות תיעשה מכירה. ועל העצה לצאת לרבנות בחוץ לארץ: לא יחליף רגע של אוויר ארץ ישראל בכל הון העולם. האהבה ביניהם אינה תלויה בדבר.

כרך ב', אגרת תקנא הוועד הזמני של 'אגודת ישראל' · י"ג סיון תרע"ג – יפו

הרב קוק מבקש שהאגודה תממן את כל ההוצאה לביסוס המצוות התלויות בארץ: תרומות ומעשרות, ערלה, כלאיים ושמיטה. צריך לשם כך השגחה, נסיעות, שליחים והדפסות. ישוב ארץ ישראל באמת קשור במצוות התלויות בה.

כרך ב', אגרת תקנה הרידב"ז · כ"ד סיון תרע"ג – יפו

הרב קוק אינו רוצה 'לעקור שביעית': ההיתר הוא הוראת שעה בלבד, מפני פיקוח נפש וקיום הישוב, וכשבית דין יראה שאפשר, יש לקיים את השמיטה כמאמרה. גישה מקרבת, שמקלה במקום הכרח ומעוררת לאהבת המצווה, תמשוך שומרי מצוות לעלות, ואז יגבר כוח הקדושה. ההכרזה שההיתר אין לו יסוד מרפה את ידי היראים לבוא, ונשארים רק הריקים, כך שהחומרה דווקא מרחיקה את קדושת השביעית. הרב קוק עומד על כך שהמושבות נענשו משום שעשו מלאכות דאורייתא. ת"ח צריכים לחפש את הטוב שבלב חבריהם ולהיות 'מקל נועם'.

כרך ב', אגרת תרז הרב שמואל חיים הלוי הורוויץ · ערב יום הכיפורים תרע"ד – יפו

הרב קוק שמח על ההשתדלות למען שומרי שביעית, ויעזור, בתנאי שיצורפו לוועד גדולי ירושלים ויסודר שמירת הכספים. על קבר רחל יכתוב לד"ר לוי אחרי החג.

כרך ב', אגרת תרכט הוועד הזמני של 'אגודת ישראל' · ט"ז טבת תרע"ד – יפו

הרב קוק משבח את הרעיון של גדולי ירושלים להקים 'קרן שמיטה' לתמיכה בשומרי מצוות במושבות, שמשתמשים בהיתר המכירה רק מדוחק. כך תתקיים המצווה 'כמאמרה'. הקרן צריכה לכלול גם תמיכה בפועלים שומרי תורה שעבודתם נפסקת.

כרך ד', אגרת אי בנו, הרב צבי יהודה · ג' שבט תר"פ

שיעור יומי קבוע בגמרא, רש"י ותוספות, הוא עבודת הקודש שגדולי ישראל מסרו נפשם עליה, ועליו להיזהר שלא להימשך יותר מדי למחשבות מופשטות; דרך הבסיס של 'ארבע אמות של הלכה' תעלה גם השאיפה האידיאלית. מוצע ללמוד את השיעור עם ר' יונה. בהלכה: שביתת הארץ בשביעית חלה על גוף הקרקע; הגמרא מוכיחה רק לגבי ישראל חשוד, ומלאכת גוי אולי אינה בכלל (מנחת חינוך, מהרי"ט). אבל ישראל העובד בקרקע ישראל עובר, וגם הבעלים עוברים בעשה.

כרך ד', אגרת אקס הרב י"א ציטרין, רב פתח תקוה · ט"ז שבט תרפ"ג

על השמיטה הבאה: לא הצליח לכנס אסיפה, וצר לו לשאת לבדו את המשא. אין לייעץ לכתחילה לעשות צעד שיחייב עבודה בשביעית, כמו הבאת זבל על חשבון הזריעה, אולי המצב יוטב. מכירה בהבלעה נהוגה מימי המהרי"ט, אבל הפירות בקדושת שביעית, ועדיף לקבל מעות. המכירה לא תהיה פומבית לכל הארץ במקום אחד, כדי לא לעורר מתנגדים, אלא בכל מושבה כנהוג. בתוספת: בקשה לבדוק את טענותיו של גדליה בילאקא.

כרך ד', אגרת אקפ הרב ישראל לוי, רב צרפת · י' אייר תרפ"ג

הרב קוק מבקש שישכנע את הברון אדמונד רוטשילד לחתום על ייפוי כוח למכירת קרקעותיו לשמיטה, כנהוג; בשמיטת תר"ע חתמו. הרב קוק גם מציע לברון לרכוש את החצרות הסמוכות להר הבית - כ-170 אלף לירה - ולבנות שם בית כנסת כללי מפואר.

כרך ד', אגרת ארה הסתדרות המורים · ג' שבט תרפ"ד - ירושלים

המנהג לטייל עם התלמידים בט"ו בשבט ולנטוע. השנה שנת שמיטה; ההיתר על ידי מכירה ניתן רק להחזיק את הקיים, לא לנטוע מטעים חדשים שאינם הכרחיים. לכן הטיול יהיה בלי נטיעות, 'זכר לשביעית', כדי שהצעירים יידעו ש'יש לנו... ארץ אחת שיש בה שנת שבתון'.